

Ваколя Зоряна,
Кухта Марія

РЕГІОНАЛЬНА ПЕРІОДИКА ПРО МОРАЛЬНЕ ВИХОВАННЯ УЧНІВСЬКОЇ МОЛОДІ: ІСТОРИКО-ПЕДАГОГІЧНИЙ АСПЕКТ

Проаналізовано актуальність проблеми морального виховання учнівської молоді в різних умовах суспільно-історичного розвитку, зокрема в контексті національного державотворення й утвердження ціннісних орієнтацій і життєвих пріоритетів. Розкрито фахову й просвітницьку функції педагогічних часописів Закарпаття міжвоєнного періоду, на сторінках яких порушувалися питання моральних принципів, переконань, громадянської і національної (української) спрямованості молоді, яка формувалася в освітньому просторі Чехословацької держави (1919 – 1938 рр.).

Ключові слова: моральне виховання, суспільно-історичний розвиток, закарпатська періодика, педагогічні часописи, Августин Волошин.

Key words: moral education, socio-historical development, Transcarpathian periodical, pedagogical journals, Augustyn Voloshyn.

В Україні завдання морального виховання дітей та молоді набуває першочергового значення, оскільки розробляються теоретичні засади національної освітньої політики на принципах демократії та гуманізму і шляхи практичного їх упровадження в педагогічний процес Нової української школи. В контексті збагачення практичного досвіду морального виховання значний дослідницький інтерес складає закарпатська періодика 20 – 30-х рр. ХХ ст., адже впродовж першої половини ХХ століття Закарпаття перебувало у стані постійних суспільно-політичних зрушень, спричинених змінами в державному підпорядкуванні, що ускладнювали соціально-культурний розвиток краю. Водночас полікультурність населення краю вмотивувала необхідність співіснування різних національних культур, що в свою чергу впливало на формування традицій морального виховання дітей та молоді.

Крім того, актуальність морального виховання засобами педагогічних періодичних видань можна пояснити зростаючим впливом мас-медіа на формування громадянських цінностей молоді генерації, насамперед моральних переконань, почуттів і поведінки дітей і юнацтва.

Умови суспільного розвитку в австро-угорський період (до 1918 р.) свідчать про те, що державна політика базувалася на ідеологічній та політичній складовій переваги угорських національних інтересів на Закарпатті. Особливо це було відчутно в духовній та освітньо-виховній сферах. Відповідно, державна політика обмежувала кількість неугорськомовних періодичних видань. Щоправда, на шпальтах однієї з місцевих провідних газет «Наука» робилися спроби зорієнтувати читачів у слов'янському національному виховному напрямі [4, с. 113].

Кардинально змінилися умови розвитку періодики та її змістове наповнення в чехословацький період (1919–1938 рр.). У цей час з'являється ціла низка різноманітних періодичних видань, які можна класифікувати за такими групами:

- суспільно-політичні;
- національно-культурні;
- професійні;
- партійні.

З-поміж названих груп періодичних видань особливу увагу в контексті можливостей безпосереднього впливу на формування морально-виховних ідеалів привертала професійно-педагогічна, освітня періодика («Народная школа», «Учитель», «Учительський голос» та ін.), яка виходила з друку в форматі офіційних друкованих органів державних освітніх управлінь і педагогічних громадських організацій. Автори зазначених часописів, насамперед педагоги, науковці, культурно-просвітні діячі, письменники та публіцисти, порушували питання змісту і форм морального виховання, їх посередництвом утверджувалося різноманіття ціннісних напрямів зазначеної проблеми.

Так, зокрема, часопис «Підкарпатська Русь» у 1 – 3 номерах за 1925 рік у матеріалі «Наша задача» повідомляв: «Кождый народ, котрий жиє и жити хоче, много занимаєся вопросам виховання. Они мають велике значіння особливо у нас, котрі тепер переживаєме роки одродження. Для нас дуже важный є вопрос: яким способом можеме подати народу найбільше здоровых, сильных до тілесної и духовної праці способных громадян и сесим обезпечити собі побіду на полю конкуренції з другими народами... Дорослых уже тяжко нам зреформовати, и просто увага наша обернена к молодшой верстві, к руськой дітині» [2, с. 1].

У 3 – 6 номерах газети «Учитель» з продовженням друкувалися статті Франца Агія про національне виховання, де наголошувалося й на

моральному та патріотичному вихованні дітей та молоді [5, с. 118–119; 6, с.89–90; 7, с. 87–90].

В об'єднаному номері 7 – 10 «Учителя» за 1930 рік заслуговують на увагу статті А. Федорка про суть громадянського виховання на історичних землях Чехословаччини і на Закарпатті. Особливу роль у цьому контексті автор відводив школі: «Ціль всіх державних установ – служити загалові. Така ціль і школи... В школі являється така сприятлива нагода до плекання громадянської думки, якої більше ніколи не буде. Особливо висші маси подають знамениту основу, на якій молодіж можна підготувати для громады, для державы» [8, с.113]. Чимало уваги автор статті відводить вихованню морального самопочуття й громадянського хисту, які за його глибоким переконанням «повинні розвиватися одне побоч одного» [8, с. 115]. Одним із завдань налагодженої співпраці освітніх і державних установ було створення такого суспільного ладу, який, з одного боку, давав простір для розвитку в молоді вдачі, свобод, прав і здібностей усіх, з другого – не витворював би для інших привілеї, які обмежують окремі групи населення.

Демократизація суспільних відносин у чехословацький період сприяла тому, що моральні ідеали, які займали значне місце в освітньо-виховному процесі, сприяли реалізації виховного потенціалу молоді з перспективною метою залучення її до корисних справ на благо суспільного розвитку. Серед духовних і матеріальних засад виховних цінностей виділялися, насамперед, ідеали свободи та життя, любові, дбайливості, колективізму, гідності, урівноваженості, волелюбності, впевненості в собі, людяності, відкритості, відповідальності, цілеспрямованості, патріотизму тощо.

Наприкінці 1930-х років на теренах регіону особливої гостроти набула проблема національного вишколу, що проявилось в змісті пропаганди чітко виваженої мовної політики, поширенні конкурентних підручників тощо.

До прикладу, «Учительський голос» як орган товариства «Учительська громада» друкував чимало матеріалів виховного спрямування, зокрема: «За наше шкільництво» [1, с. 39–41], «За національне обличчя нашої школи» [1, с. 62–70], «Наш обов'язок» [1, с. 42–43], «Чи оправдана наша бездіяльність на многих ділянках нашого культурно-господарського життя?» [1, с. 50–61] та багато інших, у змісті яких цілеспрямовано наголошувалося на динамічному й ефективному моральному вихованні молоді генерації закарпатців і поширенні серед неї засадничих цінностей громадянина («Спомини»).

Україномовне і національно налаштоване видання «Пробоем» основний акцент робило на вихованні національної свідомості українців краю, особливо

критикуючи політику чеських, угорських та русофільських періодичних видань, що розколюють моральний потенціал молоді. Виходячи з цього, один з авторів «Пробоем» Степан Росоха задавав риторичні запитання: «Чи загально в українській суспільності на Підкарпатті виховується молодь відповідно до тих життєвих завдань? Чи ті цілі, які в сучасну пору мусять бути здійснені, є основою виховання нашої молоді?» [3, с. 12].

Зауважимо, що вражає відкритість викладу й саме національна українська спрямованість змісту статей. Вважаємо, що це було можливим, з одного боку, гуманістичним світоглядом тогочасного президента Чехословаччини – педагога за освітою Г. Масарика, з іншого, – постаттю А. Волошина, проводира прогресивного учительства краю, відданого патріота, монсиньора греко-католицької церкви і талановитого публіциста.

Отже, короткий аналіз означеної проблеми дозволяє стверджувати: увага до змісту морального виховання учнівської молоді була й залишається основоположним принципом державотворення, а в сучасних умовах – гарантією забезпечення соціальної стабільності й миру в суспільстві, цементування почуття толерантності та взаємоповаги усіх його членів.

Список використаних джерел

1. Волошин А. Ко истории нашего новинарства. Спомины. Ужгород, 1923. С.39–72.
2. Из наук Т.Г. Масарика. Головні основы гуманнои етики (из послѣдних главы идеалов гуманности р. 1902) // Подкарпатска Русь : часопис посвячена познанию родного края и педагогичным справам. 1925. 15 марта. Ч. 3. С. 33–36.
3. Ребрик Н.Й. Література народовецтва і чину на українському Підкарпатті в першій половині ХХ століття : автореф. дис. канд. філол. наук: 10.01.01; Львівський національний ун-т ім. Івана Франка. Львів, 2007. 20 с.
4. Учитель и народъ // Неділя : поучительно-господарска иллюстрована газета. 1907. 11 февруаръ. № 4. С. 113–116.
5. Ф.А. [Франц Агій]. Національне вихованя (Конецъ) // Учитель. 1930. Ч. 7–10. С. 118–119.
6. Ф.А. [Франц Агій]. Національне вихованя (Продовженя II) // Учитель. 1930. Ч. 5–6. С. 89–90.
7. Ф.А. [Франц Агій]. Національне вихованя // Учитель. 1930. Ч. 3–4. С. 87–90.
8. Федорко А. Значѣня державно-громадянского вихованя. Учитель. 1930. Ч. 7–10. С. 113–115.